

TIDSSKRIFT

Kulturkonservative føringer svekker kvaliteten på tenkningen rundt eliter.

Slapp analyse

Axess nr. 1/2010

Tema: Eliter
Redaktør: Johan Lundberg

Det svenske tidsskriftet Axess, som spesialiserte seg på humaniora og samfunnsvitenskap, har nettopp sluppet sitt nye nummer. Axess har sin ideologiske base i det kulturkonservative miljøet, og de arbeider aktivt for å styrke og videreutvikle dette miljøets utbredelse. Redaktøren, Johan Lundberg, er en velkjent debattant i svensk offentlighet – ikke minst i kunstfeltet, hvor han har forsvart en retning som nærmest har tatt det figurative maleriet som gissel i en ideologisk kulturkamp mot samtidskunsten.

Ikke desto mindre har Axess på mange måter funnet en forbillig form på sitt tidsskrift. De har klart å finne fram til akademikere som kan skrive, og journalister som kan tenke. Resultat er blitt et tidsskrift som makter å allmenngjøre kunnskap hentet fra det akademiske feltet. Tekstene er letteste og nokså korte i formatet.

Som nevnt er Axess et kulturkonservativt tidsskrift, derfor er det interessant at nettopp de lanserer et temanummer om eliter. Men den ideologiske posisjonen de skriver ut fra, bestemmer vinklingen. De som forventer selvpisking, må tro om igjen.

Det er nemlig faren ved å avvikle elitene som er temaet. Og derfor kommer tekstene på halvdistanse i forhold til sitt emne. Det er for eksempel ingen referanser til pågående eliteforskning, og tekstene tar snarere form av subjektive betraktninger som ikke kan gjøre krav på å være universelle. Tesen som alle artiklene kretser rundt, nemlig at antielitisme er et forstadium til populismen, blir dermed svært lite overbevisende.

Dessverre er det også slik at de ideologiske føringene leder til en forringelse av kvaliteten på de andre tekstene. Det som for eksempel kunne ha blitt til en fin tekst om den russiske forfatteren Joseph Brodsky, ender bare opp i en plump konstatering av at han hatet islam.

En seksjon holder høy kvalitet: Den redaksjonelle satsingen på anmeldelser av utenlandsk sakprosa. Det har båret frukter, og det er her vi finner de beste tekstene. Men sett i sin helhet var lesningen av dette nummeret ingen højdare.

Dag Eivind Undheim Larsen
bokmagasinet@klassekampen.no

POETISK PRAKSIS

MALONES BLYANTSTUMP

Jeg tenker på Malone og hans tannpirkertynne blyantstump.

Den han forsvarte livet sitt med da alderdommen la seg i sengen hans.

Bokstavene ble nedtegnet med krokete fingre i en kladdebok krakelert som brukt eggeskall, og dårlig ånde fra døden ved fotenden. De to i sengen. Malone husket knapt hvem han var, bare dette at han hadde noe han skulle ha sagt.

Et øyeblikk virket det ikke viktig. Da rykket døden nærmere med sin haug av gjennomslitne knokler.

Men Malone noterte fra sin hodepute, og døden glattet lakenet med en tålmodig finger.

Nina Nordal Rønne

Ytterpunkter: «Ynde» er en rå kortroman.

En dans på truser

Kristin Marie Berstad debuterte i 2008 med romanen «Tvang», som fikk gode kritikker. I årets bok tar hun i bruk sitt eget mellomnavn:

Marie er ballettdanser og elsker sitt image. Hun er gift med Stig. «Jeg er vakker, jeg har en unik skjønnhet. Stig vet at han har fått mer enn han kunne regne med», sier hun et sted. Hun kunne kalles blikkfangeren, og tittelen «Ynde» er en litt gammelmodig betegnelse for skjønnhetens bevegelse.

Rammefortelling: Marie skal danse i Romeo og Julie. Til forestillingen er danseren Antonio innhyrt fra New York. Dermed er elementene for et trekantspill på plass – og det knulles høyt og lavt. Marie og Stigs venner blir nærmest for en kulisser å regne. Karakterene er i det hele tatt flate og forutsigbare, kanskje med unntak av Stig.

Forfatteren kryssklipper de tre hovedpersonens historie på elegant vis, det vil si at de figurerer regelmessig i hver sin korte bolk, og i hurtig vekselvirkning. Det gir en overflatskhetens effekt. En viss kynisme er dermed representert allerede i den narrative framdriften. Tekster fra prologolet Madonna flettes inn i fortellingen. Det gjør også regelmessige henvisninger til Shakespeares «Romeo og Julie». Det siste grepet kunne med fordel vært benyttet oftere, for å gi den tekstlige flyten et dypere juv.

Blikkfangeren Marie framstår samtidig som et blikkets rovdyr overfor sine omgivelser. Hun observerer medmenneskers lyter og avleverer ofte plumpe kommentarer. Det minner litt om den skånselsløse ærligheten i «Min Kamp», selv om Knausgård er mer reflektert.

Er det kyniske blikket en biologisk automatikk? Kunstneren som ukultivert natur? Frisleppet av nykker, impulser og instinkter gjør mennesker lett kjøpte. Det menneskelige blir vare og konsum. Under kapitalismen får de kjappe instinktene sette seg til doms over verdighetens omstendelighet. Denne boka forteller om slike tilstander.

Objektivering av kvinnekroppen kommer noen ganger til overflaten i Berstads kortroman. Når Maries venninne Line påstår at «Kvinner er bare seksuelle objekter», velger hun å svare «Det ser ut som de liker det». Marie smeller til, det være seg med replikker, blikk og bildører. Hennes mentalitet

SMELLER: Kristin Marie Berstad skriver med en viss kynisme. FOTO: PAAL AUDESTAD

ROMAN

Kristin Marie Berstad
Ynde
Tiden 2010, 130 sider

er kvasimaskulin. Seksualiteten er jakt. Språkbruken blir deretter: En stikkprøve viser at kombinasjoner av «fytte» og «fitta» kommer 27 ganger på 130 sider, mens «pikken» og «kuken» nevnes 31 ganger. Det nærmer seg semantisk likestilling. «dildo» er antakelig også en språklig reserve, og har en forekomst på åtte. Besvergelses «faen» slenges ut 18 ganger, mens «sofaen» er i bruk 21 ganger.

Jeg leser en kunstnerroman som både er raffinert og vulgær, men som aldri når ut over rammefortellingens variable. Det er ikke mer å fortelle. Fortellingens fylde imiteres gjennom detaljobservasjoner og setningsrytme. Særlig smakens sansninger er godt observert og beskrevet. Betegnende, for smak har denne brutale enten-eller-kvaliteten som Kristin Marie Berstad dyrker i sin fortelling. «Smaksdom-

mer», heter det jo. Kunstneren i denne kunstnerromanen er sin egen smak. Hun er en kunstens hore, prisgitt sitt ytre mer enn sin ynde.

Drøyt halvveis noterer jeg at romanen begynner å kjede meg. Ynden har blitt en dans på truser. Men så intensive beretningen om ballettøvelsene, når det nærmer seg premiere. Det kommer en nyansing i blikket på Marie, som tyder på at forfatterstemmen overtar synsfeltet. Beskrivelsene av Maries smertebeherskelse under danseøvelsene inviterer til medynk. I min lesning er forfatteren like ved å utlevere sin romankarakter, men hun lar tepet falle i siste øyeblikk.

På bokas omslag (design Asbjørn Jensen) ligger Manets kurtisane med sitt flate blikk. Raffinement ned i hver minste detalj: Boka er satt med Adobe Garamond, som er en skrifttype med historie helt tilbake til trykkekunstens barndom. Denne klassiske typen gir god flyt i skriftbildet, og er konsistent og skarp, med optimal linjeavstand. Et godt valg til Berstads tekst, med dens korte setninger og maniske skriftstemme. På papiret Ensolux Cream får fingrene den forførende teksturen.

Jeg tror Kristin Marie Berstad ville tjent på å gjøre hovedpersonen hakket mer kompleks. Siden det er Maria som forteller, kan hennes utartede narsissisme også bli en språklig overkill. Likevel, «Ynde» utsier noe som er sant om tiden og menneskene, og det romantekniske er utført med glans.

Freddy Fjellheim
bokmagasinet@klassekampen.no